

SELETUSKIRI

maaeluministri määruse „Põllumajandusministri 14. jaanuari 2015. a määruse nr 4 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded“ muutmise“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 32 lõike 3 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise, haldamise ja seire kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 352/78, (EÜ) nr 165/94, (EÜ) nr 2799/98, (EÜ) nr 814/2000, (EÜ) nr 1290/2005 ja (EÜ) nr 485/2008 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 549–607), artikli 94 alusel.

Määruse muutmise eelnõu on ette valmistanud ja seletuskirja on koostanud Maaeluministeeriumi maaelu arengu osakonna põllumajanduskeskkonna büroo peaspetsialist Madli Karjatse (625 6514, madli.karjatse@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi eelnõule on teinud õigusosakonna nõunik Ketlyn Roze (625 6127, ketlyn.roze@agri.ee). Keeleliselt toimetab eelnõu õigusosakonna peaspetsialist Leeni Kohal (625 6165, leeni.kohal@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

2014. aasta lõpust alates on nõuetele vastavuse süsteemiga seotud toetuste taotlejad kaardistanud koostöös Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametiga (edaspidi *PRIA*) põllumajandusministri 14. jaanuari 2015. a määruse nr 4 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded“ (edaspidi *määrus*) § 3 lõigetes 1–6 nimetatud maastikuelemente. Nendeks elementideks on põllusaar, metsasiil, puude rida, puude või põõsastega hekk ning alla 10-ruutkilomeetrise valgala eesvoolud ja maaparandussüsteemi maa-alal paiknevad kuivenduskraavid.

Eelnõuga täpsustatakse, milline eesvool ja kuivenduskraav (edaspidi koos *kraav*) koos nende põllupoolisel serval, kaldal ja nõlval oleva puittaimestikuga arvatakse toetusõigusliku põllumajandusmaa pindala hulka. Samuti täpsustatakse, et põllu ja metsa vahel asuva kraavi piiri peab olema võimalik tuvastada.

Samuti täpsustatakse, millisel juhul loetakse maastikuelementide säilitamise nõue täidetuks, ning kaotatakse kohustus esitada Põllumajandusametile teatis, kui taotleja tuvastab oma kasutataval põllumassiivil või selle osal tuulekaera esinemise või kahtlustab selle esinemist.

Eelnõu punktiga 1 tehtava muudatusega täpsustatakse, millisel juhul loetakse maastikuelementide säilitamise nõue täidetuks.

Paragrahvi 3 lõigetes 1–5 nimetatud maastikuelementide muutumise (see on nii muutmise kui ka muutumise) korral loetakse maastikuelementide säilitamise nõue täidetuks, kui maastikuelement vastab pärast selle muutumist lõigetes 1–5 sätestatud tingimustele ning maastikuelemendi põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse kantud esialgne pindala ei ole vähenenud üle 30 protsendi.

Maastikuelemendi muutumine on näiteks olukord, kui põllumaal on üksteise lähedal mitu põllusaart, kuid need asetsevad selliselt, et põlluharimismasin ei mahu kahe maastikuelemendi või maastikuelemendi ja põllu piiri vahelt läbi. Sellisel juhul võib põllusaared ühendada või

eraldada, kuid arvestama peab, et maastikuelemendi põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse kantud esialgne pindala ei väheneks üle 30 protsendi. Maastikuelement muutub ka siis, kui selle pindala väheneb elemendi ühest otsast või küljest näiteks seoses maa, mille kasvatatakse põllumajanduskultuuri, suurenemisega maastikuelemendi arvelt. Ka sellisel juhul ei tohi maastikuelemendi esialgne pindala üle 30 protsendi väheneda.

Vabariigi Valitsuse 6. veebruari 2015. a määruse nr 14 „Põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri põhimäärus“ § 7 lõike 8 punkti 6 kohaselt kantakse põllumassiivi kohta registrisse andmed maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõudena määratletud maastikuelementide kohta, sealhulgas ökoloogilise kasutuseesmärgiga maa-alade piiripunktide koordinaadid, elemendi tüüp ja pindala. Eelnõus kasutatud termin „esialgne pindala“ on nimetatud registrisse esmakordselt kantud maastikuelemendi pindala. Esialgsest pindalast võib maastikuelemendi pindala väheneda kuni 30 protsenti. See tähendab ühtlasi seda, et maastikuelementide jagamise ja ka jagunemise korral arvestatakse lubatud 30-protsendilist pindala vähenemist jätkuvalt maastikuelemendi esialgsest pindalast, mitte maastikuelemendi jagamise või jagunemise tulemusena tekkinud igast maastikuelemendi pindalast eraldi.

Maastikuelemendi muutumise korral peab maastikuelement pärast muutumist (nii kahe elemendi liitmise korral, ühe elemendi kaheks jagamise või jagunemise korral kui ka elemendi pindala ühest servast vähendamise või vähenemise korral) jätkuvalt vastama vähemalt määruse § 3 lõigetes 1–5 sätestatud tingimustele. Näiteks peab iga põllusaare jagamise või jagunemise tulemusena tekkinud osa jääma vähemalt 0,01 kuni 0,5 hektari suuruseks. Maastikuelement ei või muutuda selliselt, et seda ei saaks enam pidada säilitatavaks maastikuelemendiks määruse § 3 lõigetes 1–5 sätestatud tingimuste kohaselt.

Maastikuelementide säilitamise nõude täitmist kontrollides hindab PRIA ka seda, kas maastikuelemendi pindala on vähenenud määrusega lubatud ulatuses ning kas maastikuelement vastab ka pärast selle muutumist jätkuvalt määruse § 3 lõigetes 1–5 maastikuelemendi suuruse, pikkuse, laiuse ja muu kohta sätestatud miinimumtingimustele.

Eelnõu punktiga 2 täiendatakse määruse § 3 lõigetega 6¹ ja 6².

Paragrahvi 3 lõikega 6¹ sätestatakse, et toetusõigusliku põllumajandusmaa pindala hulka arvatakse sama paragrahvi lõikes 6 nimetatud kraav koos selle põllupoolsel serval, kaldal ja nõlval oleva puittaimestikuga kuni 12 meetri laiuselt. Selline käsitlus on oluline toetusõigusliku põllumajandusmaa pindala määramisel. PRIA on alates 2014. aasta sügisest koostöös toetuste taotlejatega kaardistanud maastikuelemente, sealhulgas kraave. Saadud kogemusest on tekkinud vajadus seni kehtinud käsitlust muuta. Kuna looduses asuvad kraav, põllu piir ja nende vahel olev võimalik puittaimestik looklevalt, siis on asjakohane lugeda edaspidi toetusõigusliku põllumajandusmaa pindala osaks kraav koos selle põllupoolsel serval, kaldal ja nõlval oleva puittaimestikuga kuni 12 meetri laiuselt. Eespool nimetatud 12 meetri laiuse nõue on kehtestatud põllumajandusmaaga seotud kraavide kaardistamisel saadud teabest tulenevalt. Puittaimestik kraavi kaldal täidab ka vee- ja mullakaitse eesmärgi ning sellise nii-öelda puhverriba jätmise on soovitatav tegevus, et vähendada toitainete ärakannet ja kaitsta kraavi nõlva mullaerosiooni eest.

Paragrahvi 3 lõikega 6² täpsustatakse, et sama paragrahvi lõikes 6 sätestatud põllu ja metsa vahel asuva kraavi piiri peab olema võimalik tuvastada. Metsäärse kraavi põhi ning kraavi põllupoolne nõlv ja serv peavad olema visuaalselt tuvastatavad. Kraavi serv on kraavi profiili murdepunkt, kus lõpeb nõlv ja algab kallas. Kraavi nõlv on kraavi kaldeosa kraavi servast kraavi põhja poole. Kraavi põhi on kraavi veega täidetud osa, mis on tuvastatav ortofotolt ja on vajalik kraavi keske trajektoori määramiseks. Teatud aastaegadel ja juhtudel võib kraav olla ka veest tühi. Sellisel juhul loetakse kraavi põhjaks kraavi keskne trajektoor, mis peab olema visuaalselt tuvastatav. Kraavi põhja ja põllupoolse serva tuvastamise korral on võimalik hinnata kraavi laiust ja kokkuvõttes määrata kraavi pindala, mis arvatakse toetusõigusliku põllumajandusmaa pindala hulka. Nimetatud täienduse vajadus metsäärsete kraavide puhul tuleneb nende kaardistamisel tekkinud probleemidest. Näiteks ei ole juhul, kui kogu kraav on täis puittaimestikku, võimalik ortofotolt ega ka kohapealse kontrolli käigus tuvastada kraavi

piiri ja seega ka määrata toetusõiguslikku põllumajandusmaa pindala. Sellist probleemi ei esine üldjuhul kahe põllu vahel või põllu ja tee vahel asuva kraavi puhul. Seega on vajalik määrust täiendada sättega, mille kohaselt peab taotleja tagama metsa ja põllu vahel asuva kraavi piiri visuaalse tuvastatavuse. Selleks peab taotleja hoidma kraavi põhja ehk kraavi veealuse osa ning selle põllupoolse nõlva ja serva puittaimestikust sellisel määral vaba, et kraavi piire saaks tuvastada. Veejuhtme hooldamise üldised nõuded on kehtestatud põllumajandusministri 25. juuli 2003. a määruse nr 57 „Maaparandushoiutöödele esitatavad nõuded“ §-s 5, mille kohaselt peab puittaimestikku raiuma veejuhtme põhjast, nõlvalt ja kaldalt, kui see takistab veejuhtme toimimist või muu maaparandushoiutöö tegemist. Seega on määrukses tehtav muudatus kooskõlas ka maaparanduse valdkonna õigusaktides sätestatud nõuetega. Juhul, kui metsäärsel kraavi põhi, põllupoolne nõlv ja serv ei ole tuvastatavad, siis edaspidi arvatakse kraav säilitatavate maastikuelementide ja toetusõigusliku põllumajandusmaa pindala hulgast välja. Alates 2016. aastast tehakse igal aastal Maa-ametis poole Eesti kohta uued ortofotod. Seega juhul, kui taotleja puhastab kraavi võsast 2017. aastal, siis ei pruugi 2017. aasta kontrolliperioodiks tehtud tööd ortofotol veel kajastuda ja PRIA tuvastab kraavi piiri kohapeal.

Eelnõu punktiga 3 tunnistatakse kehtetuks määruse § 3 lõige 12, mille kohaselt peab toetuse taotleja tuulekaera esinemise kohta esitama viivitamata teatise Põllumajandusametile. Maakasutajal on aastaid olnud maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse (edaspidi *MPKS*) § 29 lõike 1 kohaselt kohustus esitada Põllumajandusametile teatis, kui ta tuvastab oma kasutataval põllumassiivil või selle osal tuulekaera esinemise või kahtlustab selle esinemist. Tuulekaera esinemise kohta teatise esitamise nõue on olnud üle kümne aasta nõuetele vastavuse süsteemi ning maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuete osaks. Alates 2015. aastast oli nimetatud nõue kehtestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1306/2013 artikli 94 ja sama määruse lisas 2 toodud standardi „GAEC7“ alusel, mille kohaselt on liikmesriigil soovi korral võimalus kehtestada meetmeid invasiivsete taimeliikide vältimiseks. Tuulekaera esinemisest teatamise nõue on aastate jooksul viinud olukorrani, kus põllumajandustoetuste taotlejad on esitanud teatise ka nende põldude kohta, millel tuulekaera tegelikult ei esinenud. See omakorda moonutas ülevaadet tegelikust olukorrast ega aidanud kaasa tuulekaera esinemisega seotud probleemide lahendamisele. Pikaajaliste tuulekaera esinemisega seotud arutelude tulemusena on Eestis senist tuulekaera tõrje käsitlemist maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse ja maksukorralduse seaduse muutmise seaduse eelnõuga muudetud. *MPKS*-i muudeti tuulekaera tõrjemeetmete paindlikkuse ja tõhususe tagamiseks ning Põllumajandusameti töökoormuse ja maakasutaja halduskoormuse vähendamiseks. Nende muudatuste tulemusena ei ole maakasutajal enam eespool nimetatud eelnõuga tehtud tuulekaera tõrjeabinõusid käsitlevate muudatuste jõustumisest alates kohustust esitada tuulekaera esinemise kohta teatist. Tuulekaera tõrjeabinõudega seonduva käsitlemise muutmine sisaldas ka otsust, et seda ei ole edaspidi enam vajalik reguleerida maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuetega.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõuga tehtavad muudatused on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Eelnõu on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1306/2013 ühise põllumajanduspoliitika rahastamise, haldamise ja seire kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrused (EMÜ) nr 352/78, (EÜ) nr 165/94, (EÜ) nr 2799/98, (EÜ) nr 814/2000, (EÜ) nr 1290/2005 ja (EÜ) nr 485/2008 (ELT L 347, 20.12.2013, lk 549–607).

4. Määruse mõjud

Määruse muutmise tulemusena arvatakse toetusõigusliku põllumajandusmaa pindala hulka kraav koos selle põllupoolsel serval, kaldal ja nõlval oleva puittaimestikuga kuni 12 meetri laiuselt.

Määruse muutmine toob põllumajandustoetuste taotlejale kaasa kohustuse tagada põllu ja metsa vahel asuva kraavi piiri tuvastatavus. Nõue on kooskõlas maaparanduse valdkonnas kehtivate õigusaktidega ja nendest tulenevate kohustustega. Muudatus aitab kaasa metsäärsete kraavide seisundi paranemisele, sest kohustab kraavi võsast osaliselt puhastama ja võimaldab määrata, millised metsäärsed kraavid loetakse säilitatava maastikuelemendina toetusõigusliku põllumajandusmaa pindala hulka.

Määrusega nimetatud maastikuelemendid arvatakse taotleja toetusõigusliku põllumajandusmaa pindala hulka. Seoses põllumajanduse otsetoetuste meetmete, see tähendab kliimat ja keskkonda säästvate põllumajandustavade (rohestamine) alameetme ökoloogilise kasutuseesmärgiga maa-alade määratlemise nõude rakendumisega alates 2015. aasta jaanuarist, on võimalik osa maastikuelemente arvesse võtta ökoalade 5% kohustuse täitmisel. Neid maastikuelemente saab soovi korral arvestada oma ökoloogilise kasutuseesmärgiga maa-alade hulka juhul, kui maastikuelement on seotud põllumaaga. Eeltoodust tulenevalt on maade kasutajatel suurem motivatsioon maastikuelemente omada ja säilitada.

Määruse muutmisega antakse toetuse taotlejale ühtlasi võimalus teatud maastikuelemente tervikuna muuta, mis võimaldab teatud juhtudel põllumajandusmaad paremini kasutada.

Määruse muutmisega ei ole toetuse taotlejal edaspidi kohustust esitada Põllumajandusametile teatist, kui ta tuvastab oma kasutataval põllumassivil või selle osal tuulekaera esinemise või kahtlustab selle esinemist.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega ei kaasne lisakulutusi riigieelarvest.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse õigusaktide eelnõude elektroonilises kooskõlastamise süsteemis EIS kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ja Keskkonnaministeeriumile. Eelnõu koostamisel ja muudatuste tegemise vajalikkuses on konsulteeritud PRIA ning Põllumajandusametiga.